

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Білик Вікторії Вікторівни

на дисертаційну роботу Козяр Наталії Олександрівни на тему:

**«Інвестиційний потенціал аграрного виробництва в умовах
глобалізації»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 – економіка і управління національним
господарством**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Необхідність істотного підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства передбачає кардинальне оновлення використовуваних засобів виробництва. Досягнення цієї мети можливе лише при істотному збільшенні інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників. У зв'язку з цим, вироблення економічних інструментів і адекватних інститутів, орієнтованих на підвищення інвестиційного потенціалу аграрного виробництва, виступає важливою складовою державної програми розвитку галузі.

В останні роки в економіці країни відбуваються позитивні зміни. Змінилася позиція держави до сільського господарства. Ці зміни мають безпосереднє відношення до процесів формування інвестиційного потенціалу аграрного сектору економіки країни, створюючи передумови фінансового оздоровлення галузі та зростання виробництва. Разом з тим, хоча державна підтримка сільського господарства збільшилася, але її недостатньо для компенсації накопичених втрат матеріально-технічної бази, що актуалізує необхідність подальшого посилення державної підтримки, а також створення

стимулів для залучення приватних інвестицій у сільське господарство.

Наведені аргументи у своїй сукупності підкреслюють актуальність теми, логічність мети і завдань, наукову та практичну значимість дисертаційного дослідження Козяр Н.О.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідної тематики «Розробка науково-методичних засад оцінки ефективного управління і розвитку підприємств АПК в глобально-трансформаційних умовах» (номер державної реєстрації 0118U100511, 2019-2021 рр.), де автором розроблені методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність, виваженість та обґрунтованість висновків і рекомендацій, отриманих здобувачем у ході дослідження, визначається сукупністю викладених наукових результатів. Форма представлення результатів дослідження свідчить про високий рівень теоретичної підготовки здобувача та вміння працювати з науковим матеріалом. В ході дослідження автором опрацьовано 156 найменувань бібліографічних джерел, що представляють собою чинні законодавчі та нормативно-правові документи, літературні джерела та перелік наукових публікацій автора з теми дослідження, тобто опрацьовано значний масив даних, представлених в основному тексті дисертації та додатках до роботи. Теоретичною і методичною базою дослідження є положення вітчизняної та зарубіжної економічної науки від часу формування класичних економічних теорій та теорій управління до сучасних наукових розробок визнаних вітчизняних і зарубіжних науковців, що присвячені проблемам дослідження інноваційного потенціалу аграрного виробництва в умовах глобалізації.

Мета та завдання дисертаційної роботи відповідають темі дослідження та не суперечать висновкам, здійсненим у процесі дослідження. Дисертація характеризується змістовністю, логічністю та структурованістю викладення матеріалу.

Теоретичною та методичною основою при написанні дисертаційної роботи є загальнонаукові методи дослідження – аналізу, синтезу, порівняння, індукції, дедукції, кількісний і якісний аналіз статистичних даних, репрезентативність вибірок, задіяних для їх збору.

При проведенні дисертаційного дослідження використані необхідні нормативно-правові акти України, які регулюють відносини, пов'язані з досліджуваними процесами, аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а також наукові здобутки вчених і практиків, власні спостереження й розробки автора.

Достовірність практичних розробок автора підтверджується довідками про їх практичне використання, апробацією на науково-практичних конференціях. Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість і достовірність представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків та рекомендацій, високий науковий рівень й економічну грамотність здобувача.

Наукова новизна і практична значимість одержаних результатів

Серед досягнень дисертанта слід відмітити те, що отримані результати характеризуються новизною та розкривають глибину, складність, масштабність, повноту та суть дисертаційного дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків.

У роботі здійснено дослідження та доповнення теоретичних основ щодо формування і використання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва, заслуговує на оцінку авторський підхід до уточнення

понятійно–категорійного апарату «інвестиційного потенціалу» аграрного виробництва. Удосконалено методичні підходи дослідження інвестиційного потенціалу аграрного виробництва; виявлено особливості державної підтримки інвестиційної діяльності в аграрному виробництві; обґрунтовано шляхи імплементації світового досвіду інвестування розширеного сільськогосподарського відтворення.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячений оцінці формування та використання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва в умовах глобалізації. Дисертант, використовуючи емпіричний матеріал, розкриває першопричини зниження надходження іноземних інвестицій у розвиток аграрного виробництва України, що є важливою рисою процесів глобалізації економічних відносин в міжнародній економіці.

Дисертант справедливо доводить, що в нинішніх умовах сільськогосподарські товаровиробники не здійснюють суттєвих інвестицій у відновлення родючості земель сільськогосподарського призначення, що є свідченням екстенсивного типу виробництва.

Важливим напрямом дослідження дисертанта є вплив держави на інвестиційні процеси в аграрному секторі. Автор справедливо наголошує, що наявні програми державної підтримки орієнтовані на певну групу сільськогосподарських товаровиробників.

У третьому розділі дисертаційного дослідження запропоновані заходи, які спрямовані на стимулювання інвестиційних процесів в аграрному секторі України. Дисертант на високому професійному рівні обґрунтовує заходи державної підтримки, які будуть спрямовані на активізацію інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Зокрема, заслуговують на увагу пропозиції автора, які спрямовуються на розвиток земельно-іпотечного кредитування, актуальність якого буде зростати після запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення.

Також, автор приділяє значну увагу розробці пропозицій щодо активізації кооперативних відносин при здійсненні інвестиційної діяльності в

аграрному виробництві. На нашу думку, пропозиції є слушними, оскільки переважна більшість сільськогосподарських підприємств належать до категорії малих і середніх.

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у вирішенні науково-практичного завдання пов'язаного з поглибленням теоретичних засад і обґрунтуванням практичних положень щодо формування та використання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва в умовах глобалізації.

У результаті вирішення поставлених в дисертаційній роботі завдань автором отримано ряд наукових положень і висновків, які містять наукову новизну.

В дисертації за авторським підходом розроблено стратегічні напрями активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі України з урахування прогностичних значень залучення інвестицій у сільське господарство, що забезпечить поліпшення інвестиційного клімату, буде сприяти нарощенню обсягів виробництва агропродовольства та забезпечить сталість розвитку сільських територій України.

Заслуговує на увагу запропонований дисертанткою методичний підхід до оцінювання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва, що ґрунтується на багатофакторній системі показників, розрахунку рейтингових показників та групуванні підприємств за ступенем формування та використання інвестиційного потенціалу.

Дисертанткою на високому рівні розкрито теоретичні засади державної підтримки інвестиційної діяльності, що передбачають: розширення доступу товаровиробників до довгострокового кредиту та інших фінансових послуг на основі їх обґрунтованої вартості; підготовка фахівців та формування відповідного інформаційного забезпечення; використання інструментів фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників; функціонування системи земельно-іпотечного кредитування; формування системи страхування й управління ризиками; створення та підтримка

спеціальних інститутів інвестування;

Представляє науковий інтерес удосконалення моделі організаційного забезпечення формування та використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору України на обласному рівні, яке становить сукупність законодавчих, структурних та функціональних компонентів, що справить позитивний вплив на створення в області максимально сприятливих умов для реалізації інвестиційного процесу.

Інтерес викликає запропоновані автором методи державної підтримки залучення інвестиційних ресурсів в аграрний сектор України, що передбачають запровадження системи виплати дотації виробникам за приріст поголів'я корів та створення інституційного забезпечення розвитку земельно-іпотечного кредитування, розвиток державної програми лізингу сільськогосподарської техніки.

Оригінальним є авторський підхід до систематизації основних макроекономічних факторів, що впливають на стан аграрного виробництва, та чинників, які визначають пріоритетні напрями інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері агробізнесу і впливають на ефективність його використання.

Наукове і практичне значення одержаних результатів дослідження

Наукові положення та рекомендації, отримані зарезультатами дослідження, впроваджені в практичну діяльність Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації у розробці обласних програм у частині регіональної підтримки здійснення інвестиційної діяльності малими сільськогосподарськими підприємствами (довідка № 05-01-27/8127 від 16.11.2020 р.), управлінням агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації (довідка № 02.01.1/1514 від 31.12.2020 р.), ПП «Компанія УкрАгроКонсалт» (довідка № 26-01-75/192 від 17.09.2020 р.).

Основні наукові результати за темою дисертації використовуються

також при викладанні окремих частин навчальних дисциплін «Менеджмент ефективності виробництва та споживання біомас і біопалива» та «Аграрна політика та земельні відносини» у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету (довідка № 01.1-60-123 від 16.02.2020 р.).

Відповідність опублікованих праць автора змісту дисертації

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. За результатами дослідження автором опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 7,69 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,15 друк. арк., у тому числі: 10 статей у наукових фахових виданнях з них 1 стаття – у закордонному виданні, внесеного до міжнародних наукометричних баз даних, а також 2 тези доповідей на наукових конференціях.

Таким чином, можна стверджувати, що наукові положення дисертації здобули належну та достатню апробацію результатів дисертаційної роботи.

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертаційна робота Козяр Наталії Олександрівни є результатом самостійного дослідження, повноцінною та завершеною науковою працею, виконана в логічній послідовності, широко охоплює та глибоко опрацьовує поставлену проблему, написана діловою українською мовою.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За фахом спрямуванням дисертація Козяр Наталії Олександрівни відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Зміст автореферату достатньо повно розкриває основні положення дисертаційної роботи, отримані автором нові наукові результати, висновки та рекомендації, є ідентичними з основними положеннями дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами та у стислій формі передає основні положення дисертації і не містить інформації, яка не була розглянута в роботі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Даючи загалом позитивну оцінку дисертаційному дослідженню Козяр Н. О., слід зробити певні зауваження та зазначити деякі дискусійні положення:

1. Автор на високому професійному рівні в першому розділі дисертаційного дослідження, на основі узагальнення думок вчених, запропонувала авторський підхід до трактування поняття «інвестиційний потенціал» аграрного виробництва, що є певним кроком у розвиток економічної теорії. Проте, дисертанту необхідно було б детальніше звернути увагу на вплив відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення на зміну теоретичних підходів до трактування поняття «інвестиційний потенціал» аграрного виробництва України.

2. У підрозділі 1.3 дисертант розкриває теоретичні основи заходів державної підтримки інвестиційної діяльності в аграрному секторі. На основі узагальнення досвіду провідних країн світу запропоновано авторський підхід до заходів державної підтримки залучення інвестицій в аграрне виробництво. Проте, поза увагою дисертанта залишилися роль державних органів влади в процесі проникнення транснаціональних компаній на внутрішній ринок

сільськогосподарської продукції.

3. У другому розділі дисертаційного дослідження автор здійснює аналітичну оцінку формування та ефективності використання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва. На сьогодні в умовах прояву кліматичних ризиків, що характеризуються негативним впливом посухи на рівень виробництва сільськогосподарської продукції, вважаємо за доцільне більш детально приділити увагу проблемі інвестування в меліорації сільськогосподарських угідь.

4. У дисертаційному дослідженні дисертант значну увагу приділяє інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств. Проте, як зазначається в підрозділі 2.1, значну частку в структурі виробництва сільськогосподарської продукції займають господарства населення. У зв'язку з цим дисертанту необхідно було б ґрунтовніше приділити увагу оцінці формування та використання інвестиційного потенціалу вищезазначеною категорією сільськогосподарських товаровиробників.

5. Нині в умовах децентралізації змінюється роль і місце місцевих органів влади щодо активізації інвестиційних процесів в аграрному виробництві. У зв'язку з цим дисертанту на прикладі окремої об'єднаної територіальної громади (ОТГ) необхідно було б здійснити оцінку заходів, які б стимулювали залучення інвестицій у розвиток матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, які розташовані на території сільської громади.

Разом з тим, варто зазначити, що висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер, істотно не впливають на загальну наукову значущість та позитивну оцінку даної дисертаційної роботи.

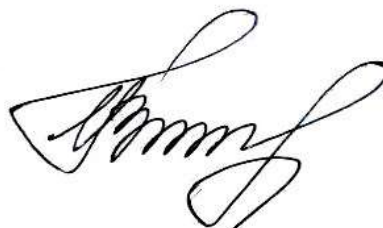
Загальний висновок

Резюмуючи результати дослідження, можна стверджувати, що дисертація Козяр Наталії Олександрівни «Інвестиційний потенціал аграрного виробництва в умовах глобалізації» є результатом самостійного дослідження,

повноцінною та завершеною науковою працею, виконана в логічній послідовності, широко охоплює та глибоко опрацьовує поставлену проблему, відповідає вимогам МОН України, що викладені в пп. 9, 11, 12, 13 та 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а також паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за відповідною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент, професор
кафедри педагогічних наук, освітнього
і соціокультурного менеджменту,
директор ННЦ інституту післядипломної
освіти та курсової підготовки
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Білик В.В.

Проректор з наукової, інноваційної та
міжнародної діяльності
доктор історичних наук, професор

С.В. Корновенко